

ARNE BJÖRHN:

Fondavvecklingen

I slutet av förra året lade den borgerliga avvecklingsgruppen fram sitt förslag om hur fondernas avveckling skall ske. I januari ställde sig de borgerliga partierna bakom förslaget i en gemensam trepartimotion. En borgerlig valseger i höstens val innebär att förslaget läggs till grund för en proposition som föreläggs riksdagen redan under hösten. Fondavvecklingen kan således snabbt påbörjas efter ett regimskifte. Det kan därför vara av intresse att beröra en del av de överväganden som ligger bakom avvecklingsförslaget.

Civilekonom Arne Björhn är politisk sekreterare vid moderata riksdagskansliet. Han var moderaternas tekniske expert i avvecklingsgruppen.

Att fonderna måste avskaffas är en självklarhet och behöver inte närmare motiveras. Den första delen av avvecklingen innebär att fondskatterna och fondbyråkratin avskaffas redan till den 1 januari 1986. Detta är det väsentligaste inslaget i avvecklingen av löntagarfondssystemet. Denna del är juridiskt och administrativt mycket enkel att genomföra. Inbetalningen av fondskatterna upphör och samtidigt upplöses fondernas organisation. Eftersom verksamheten upphör finns "saklig grund för uppsägning" av de anställda. Förhandlingar enligt MBL kommer lyckligtvis inte i fråga.

Genom att fonderna avskaffas upphör också det konstitutionellt tveksamma förfarandet att ekonomiska tillgångar utan ersättning tas i anspråk för att överföra ägarmakt till fackligt styrda organisationer.

Fondsystemets tillgångar

Hanteringen av fondsystemets tillgångar är en mer komplicerad uppgift än avvecklingen av administrationen. Det finns i princip tre huvudalternativ för hur tillgångarna skall användas: De kan stanna i pensionssystemet, de kan gå tillbaka till inbetalarna – dvs företagen – och de kan spridas bland de enskilda människorna. I praktiken finns inga andra alternativ. Det går inte att använda medlen till att betala igen den svenska utlandsskulden eftersom det krävs utländsk valuta för att göra detta. En engångsminskning av budgetunderskottet är inte heller intressant. Om tillgångarna skulle kvarstanna i ATP-systemet skulle det i princip få samma effekter som en tillfällig minskning av statsskulden.

Avvecklingsgruppen ställde upp tre kriterier som måste uppfyllas vid avvecklingen av fondtillgångarna:

- 1 Avvecklingen skall vara definitiv, så att fonderna inte kan återuppväckas.
- 2 Den valda metoden fick inte framkalla en kurspress på aktiemarknaden.
- 3 Avvecklingen skall leda till en spridning av ägandet i näringslivet.

Avveckling genom sparstimulans

Utifrån dessa kriterier och med hänsyn till att lösningen måste vara enkel och praktisk fastnade avvecklingsgruppen för att föreslå att fondtillgångarna utnyttjas som en sparstimulans för deltagare i allemansfondsparandet. Att enbart stimulera aktiesparandet och inte banksparandet är lämpligt eftersom avvecklingen inte får förlora karaktären av spridning och individualisering av aktieägandet. Aktiesparande i just allemans-

Löntagarfondsskatterna kommer i slutet av 1985 att ha inbringat 4,5–5 miljarder kronor.

fonderna är lämpligt av flera skäl. Systemet är enkelt och välkänt vilket är väsentligt eftersom avvecklingen riktar sig till en så stor krets av människor. Sparande i aktiefonderna i stället för enskilda aktier innebär riskspridning. Det är dessutom en politisk fördel att använda ett system som socialdemokraterna infört om man vill nå en så stor anslutning som möjligt.

Löntagarfondsskatterna kommer i slutet av 1985 att ha inbringat 4,5–5 miljarder kronor varav ca 3 miljarder kronor

kan beräknas ligga i själva löntagarfonderna. Storleken på sparstimulansen bestäms av de totala fondtillgångarna dividerat med antalet berättigade individer. Eftersom alla svenskar över 16 år – sammanlagt 6,5 miljoner människor – kan delta i allemansfondsparandet blir sparstimulansen ca 700 kronor per individ. För att få sparstimulansen överförd till sitt allemansfondkonto krävs ett regelbundet sparande på sammantaget minst 1 200 kronor under 1986 och 1987. Sparandet måste ske genom minst 12 månadsinsättningar.

Avvecklingen innehåller också inslag av återbetalning till företagen och inleverans till ATP-systemet. Den vinstskatt som drabbar företagen 1985 kommer inte att tas ut. Den inbetalas först under 1986 och kan därmed avskaffas innan den tas ut. En pålaga på 2–3 miljarder kronor lyfts därigenom bort från näringslivet. Eftersom vissa medborgare kan förväntas avstå från att delta i allemansfonderna och därmed utnyttja sparpremien kommer en del av fondpengarna att stanna kvar i allmänna pensionssystemet. Det är sannolikt att de kvarstannande medlen mer än väl kommer att kompensera AP-fonderna för det blygsamma medelstillskott som de kollektiva löntagarfonderna skulle ha givit, vid en beräknad inleverans om 3 % per år.

Svårt att återbetala till företagen

Det finns flera anledningar till att avvecklingsgruppen inte förordade en återbetalning av alla fondskatterna till företagen. För det första skulle det framtvunga en utförsäljning av fondernas aktier. Detta alternativ står därmed i kon-

flikt med det andra kriteriet för fondavvecklingen. En återbetalning möter för det andra en hel del praktiska problem. På drygt två år hinner många företag fusionera, delas upp samt försvinna, vilket gör det svårt att betala ut korrekta belopp. Därtill måste ett stort antal företagsdeklarationer göras om eftersom bolagsskatten påverkas. Att återbetala tillgångarna till företagen är dessutom en politiskt föga tilltalande avvecklingslösning. Företagarna kan i stället glädjas åt att fondskatterna försvinner och att vinstskatten endast tas ut ett enda år, 1984.

Om alla fondmedel inlevereras till ATP-systemet krävs även då en kurspressande utförsäljning av aktierna. AP-systemet får med undantag av fjärde AP-fonden inte inneha aktier. Eftersom det är uteslutet att utöka fjärde AP-fondens tillgångar måste därför aktierna säljas. Alternativet uppfyller inte heller kravet att avvecklingen skall vara definitiv. Det innebär en risk för att socialdemokraterna vid en kommande valseger kan starta ett nytt löntagarfondssystem med denna förmögenhetsmassa som grundplåt.

Varken återbetalning till företagen eller inleverans till AP-systemet innebär att någon ägandespridning åstadkommes. AP-fondsalternativet medför i stället ökad koncentration.

Kritik

Avvecklingsgruppens förslag har utsatts för kritik för att sparprestationen är för liten i förhållande till sparpremien. Avkastningen på de 1 200 kronorna kommer att uppgå till drygt 60 % efter skatt. Fi-

nansminister Feldt har betraktat förmännen som så stor att han to m talat om "muta" och "röstköp". Men förslaget har också utsatts för kritik från motsatt håll: "Endast de som har råd att spara får del av sparpremien".

Om detta kan sägas att kravet på sparprestation – 50 kronor per månad i två år eller 100 kronor per månad i ett år – har fastställts till ett lågt belopp för att göra det möjligt för alla att delta. Det borgerliga förslaget öppnar därmed möjlighet för Sverige att få det mest spridda aktieägandet i något industriland. Om detta genomförs har vi vänt det största kollektiverings- och socialiseringshotet i modern svensk historia till dess motsats: den största ägandespridningen i svensk historia. En stor olycka har därmed vänts till en stor framgång.

Enligt avvecklingsförslaget kommer den vinstskatt som drabbar företagen 1985 inte att tas ut.

Anslutning

Det finns all anledning att tro att en stor andel av de 6,5 miljonerna berättigade medborgarna kommer att delta i sparandet.

I dag sparar ca 1/2 miljon människor på allemansfondkonton. I allemanssparandet i bank deltar ca 1,7 miljoner människor. Ett "lågt alternativ" skulle enligt min mening innebära att allemansfondspararna ökar med 1,5 miljoner människor. Anslutningsgraden skulle då uppgå till 30 %. Om den genomsnittliga månadsinsättningen uppgår till 150 kronor blir det årliga sparbeloppet hela 3,6 miljarder kronor, en nivå som vida över-

stiger löntagarfondernas maximala köpkapacitet på 2 miljarder kronor.

Den höga lönsamheten på sparandet talar för att anslutningsgraden kan bli betydligt högre. En avkastning på över 60 % efter skatt saknar motsvarighet

Det finns flera anledningar till att inte förorda en återbetalning av alla fondskatterna till företagen.

bland alternativa sparformer. Avvecklingen kommer att kunna marknadsföras som århundradets bästa sparsystem. Med rätt marknadsföring är det inte osannolikt att deltagandet kan överstiga

60 %, dvs 4 miljoner människor. Om i detta "hög-alternativ" det genomsnittliga månadssparandet uppgår till 200 kronor skulle börsen tillföras hela 9,6 miljarder kronor. En sådan utveckling innebär "kapitalismens definitiva genombrott i Sverige", och en ordentlig vitamininjektion till den svenska börsen.

En deltagandeprocent på mellan 30–60 % är enligt min mening ett rimligt antagande. Avgörande för avvecklingsalternativets framgång är dock att spararna förmås att fortsätta med sina regelbundna månadsinsättningar även efter det att sparpremien utbetalats år 1988. Därför kommer avvecklingsarbetet att fortsätta för att hitta nya "morötter" för fortsatta sparinsatser efter 1987.